

Mál nr. S-173/2025

Reykjavík, 1. október 2025

Frumvarp til laga um verndun og sjálfbæra nýtingu líffræðilegrar fjölbreytni hafsins utan lögsögu ríkja

Samtök fyrirtækja í sjávarútvegi hafa tekið til umsagnar frumvarp til laga um verndun og sjálfbæra nýtingu líffræðilegrar fjölbreytni hafsins utan lögsögu ríkja sem birtist í samráðsgátt stjórnvalda þann 17. september 2025. Með fyrirhugaðri lagasetningu er áætlað að innleiða lagalegar skuldbindingar samnings Sameinuðu þjóðanna um verndun og sjálfbæra nýtingu líffræðilegrar fjölbreytni hafsins utan lögsögu ríkja („BBNJ-samningurinn“).

„BBNJ-samningurinn“ er framkvæmdarsamningur undir hafréttarsamningi Sameinuðu þjóðanna. Samningurinn er því hliðstæður samningnum um verndun deilistofna og víðförulla stofna og stjórnun veiða úr þeim sem gerður var 1995 („Úthafsveiðisamningurinn“). Vinna við sjálfa samningsgerðina hófst 2018 en undirbúningsvinna stóð yfir í þó nokkur ár á undan. Íslensk stjórnvöld voru virkir þátttakendur í þessari vinnu enda miklir hagsmunir í húfi fyrir þjóð sem byggir afkomu sína á auðlindum hafsins.

Áhrifaríkasta leiðin til verndunar og sjálfbærrar nýtingar á lifandi auðlindum hafsins er öflug og virk fiskveiðistjórnun. Hvað úthafið varðar er grunninn að finna í Úthafsveiðisamningnum og samningi Matvæla- og landbúnaðarstofnunar Sameinuðu þjóðanna (FAO) um aðgerðir hafnríkja til að fyrirbyggja, hindra og uppræta ólöglegar, ótilkynntar og eftirlitslausar veiðar („Hafnríkjasamningurinn“). Þar gegna svæðisbundnar fiskveiðistjórnunarstofnanir (RFMOs) sem stofnaðar eru á grundvelli Úthafsveiðisamningsins lykilhlutverki og mikilvægt er að innleiðing BBNJ-samningsins grafi ekki undan valdi þeirra eða hlutverki heldur styðji við það.

Hluti BBNJ-samningsins fjallar um svæðisbundin stjórn tæki, þar á meðal verndarsvæði á úthafinu. Mikilvægt er að við innleiðingu í íslenskan rétt verði tekið skýrt fram að ákvæði um slík stjórn tæki nái ekki til fiskveiða nema í samræmi við ákvarðanir svæðisbundinna fiskveiðistjórnunarstofnana. Í þessu samhengi má einnig nefna tengsl samningsins við samning Sameinuðu þjóðanna um líffræðilega fjölbreytni, þar sem hugtakið „önnur virk svæðisvernd“ (OECM) er skilgreint. Það er mikilvægt að slíkar skilgreiningar verði ekki túlkaðar þannig að þær leggi nýjar kvaðir á fiskveiðar eða vinnslu.

Samtökin telja brýnt að í 13. gr. frumvarpsins verði tryggt að ráðherra hafi formbundna skyldu til samráðs við Hafrannsóknastofnun, svæðisbundnar fiskveiðistofnanir og hagaðila, þar á meðal SFS, áður en reglugerðir um svæðisbundin stjórnunarúrræði eru settar. Jafnframt ætti ávallt að liggja fyrir skriflegt mat á áhrifum slíkra reglugerða á sjávarútveg og samspil þeirra við ákvarðanir viðkomandi svæðisbundnu fiskveiðistjórnunarstofnana.

Að mati samtakanna þarf frumvarpið einnig að tilgreina skýrt að fiskveiðar, meðferð afla, vöktun og eftirlit tengt fiskveiðum falli ekki undir ákvæði um erfðaauðlindir og stafrænar raðupplýsingar eða svæðisbundin verndarsvæði nema það sé ótvírætt krafist með ákvörðunum aðildarríkja BBNJ og í samvinnu við svæðisbundnar fiskveiðistjórnunarstofnanir. Mikilvægt er jafnframt að tryggja að ákvæði um gagnaskil nái ekki til viðkvæmra rekstrar- eða viðskiptaleyndarmála fyrirtækja.

Samtökin telja að frumvarpið skorti skýrar skilgreiningar á lykilhugtökum, svo sem „umtalsverð áhrif“, „eðlilegt gjald“, „aðgangur að gögnum“ og „samlegðaráhrif“. Óskýrt orðalag getur leitt til verulegrar túlkunaráhættu og óvissu við framkvæmd laganna.

Mikilvægt er að innleiðing samningsins sé í samræmi við gildandi íslenskan rétt, einkum lög um mat á umhverfisáhrifum nr. 111/2021, lög um veiðar utan lögsögu nr. 151/1996 og lög um stjórn fiskveiða nr. 116/2006. Forðast þarf tvíverknað í mats- og eftirlitsferlum til að tryggja skilvirkni og draga úr óþarfa byrðum á atvinnulífið.

Samtökin styðja fullgildingu BBNJ-samningsins og treysta því að utanríkisráðuneytið muni með virkum hætti gæta hagsmuna Íslands á vettvangi hans. Sérstaklega er mikilvægt að áréttu að öflug fiskveiðistjórnun er lykilforsenda sjálfbærrar nýtingar lifandi auðlinda hafsins og að innleiðing samningsins grafi ekki undan lögsögu og hlutverki svæðisbundinna fiskveiðistjórnunarstofnana (RFMOs), sem samkvæmt alþjóðarétti bera meginábyrgð á stjórnun fiskveiða á úthafinu. Íslenskur sjávarútvegur, sem einn af grunnatvinnuvegum þjóðarinnar, hefur mikið undir því að þessi meginatriði séu virt.

Samtökin áskilja sér jafnframt rétt til að koma á framfæri frekari athugasemdum eftir því sem málið þróast.

Virðingarfyllst,
f.h. Samtaka fyrirtækja í sjávarútvegi

Hrefna Karlsdóttir

Heiðmar Guðmundsson